

Пам'яті О.Л.

...Ховаю минуле в теперішньому,
наче шпаргалку з неправильними англійськими
дієсловами у правилах дорожнього руху.
Наче старі листи — під лискучими палітурками
щойно виданих днів.
Чомусь найбільше боюся саме того,
що потребує забуття
або ж —
негайного запам'ятовування.

Перша сцена з Нічним Злодієм

Дія відбувається однієї лютневої ночі.

До старої п'ятиповерхівки під'їжджає біла «Таврія». Із неї виходить худий невисокий чоловік. Хоча надворі свище сильний вітер, він одягнений дуже легко: в джинсах, футболці й спортивній куртці. Це — *Нічний Злодій*. На голові у нього, як і годиться — чорна балаклава; на руках — чорні шкіряні рукавички.

Нічний Злодій навмисне залишає авто подалі від під'їзду. Обережно обходить будинок, зазираючи до кожного вікна на першому поверсі. Нарешті зупиняється біля одного з вікон. Ухопившись руками за брудну й холодну ринву, проворно застрибує на вузьке сталеве підвіконня, одним ударом кулака зламає хитку алюмінієву заціпку з внутрішнього боку квартирки й тихо прослизає до помешкання. Опиняється в кімнаті, що, судячи з інтер'єру, м'яких іграшок та розвішених на стіні плакатів із зображеннями відомих співаків, є дівчачою кімнатою. Щоправда, на момент, коли відбувається сцена зі Злодієм, у кімнаті порожньо.

Незваний гість дістає з кишені джинсів невеличкий ліхтарик, освітлює ним приміщення. Дбайливо застелене ліжко та пил на книжках свідчать про те, що господиня кімнати поїхала звідси надовго — скажімо, на кілька місяців, а може, й на кілька років. Усе тут пахне пусткою і тугою. Але Нічний Злодій не має часу на меланхолійні роздуми. Потрібно чимскоріше братися до справи, адже за стіною, в сусідній кімнаті, сплять господарі помешкання — *Чоловік* та *Жінка*. Їм обом приблизно по 50-55 років, і, судячи з усього, це — батьки дівчини, до кімнати якої кілька хвилин тому увірвався Нічний Злодій.

Він починає по черзі відчиняти шухляди столу й нишпорити в дівчачих речах: блокноти, записки, вирвані з кольорових

журналів сторінки, поламані ручки, паперові сніжинки, обгортки від жуйок, старі календарі... Вмикає настільну лампу. Речі освітлюються і набувають яскравіших барв.

Одразу варто зазначити: Нічний Злодій — особливий, себто не схожий на звичайних злодіїв. Він не шукає ні грошей, ні цінних речей. До чорних поліетиленових торбинок складає лише альбоми зі світлинами, пошарпані зошити, товсті конверти, підписані не надто каліграфічним почерком, аудіо- й відеокасети, CD-диски. Наповнивши одну торбинку, викидає її через кватирку на сніг. І так — по черзі. Деякі речі просто увічніює за допомогою цифрової відеокамери (яка, як виявилось, була у нього під спортивною курткою), а потім ховає назад до шухляди.

За вікном лютує справжня зима. Вітер грає на ринвах, ніби гуцул на флюярі. Вигрібши все необхідне зі столу, крадій переходить до шафи. Уважно розглядає кожну річ і знімає все на камеру. Нарешті, поскладавши речі на свої місця, тобто прибравши сліди власного злочину, наводить світло ліхтаря на вікно і помічає на склі малюнки Діда Мороза: химерні квіти, дерева, зайці в білих шубках. Мабуть, усе це нагадує йому щось давно забуте, проте дуже важливе для нього. Він якось по-дитинному всміхається очима до власного відображення у склі. Видно, як з його очей викочуються дві сльозинки.

У цю мить за стіною, в сусідній кімнаті, від тривожного передчуття прокидається Жінка. Їй здалося, що хтось ходить по доньчиній кімнаті. Вона злегка штовхає Чоловіка в плече. Але той невдоволено перевертається з одного боку на інший і знову засинає.

Жінка: Хтось є в Олесиній кімнаті. Чуєш? Якісь звуки... Може, до нас прокрався злодій?

Чоловік (*спросоння*): Угу.

Жінка: Піди подивися, чи там хтось є, бо мені страшно.

Чоловік: Немає нікого, то просто вітер гуде. Спи, бо завтра рано на роботу.

Жінка: Не можу спати, мені тривожно.

У відповідь чути посвистування Чоловіка.

Йому сниться засніжений сосновий ліс. На одному з пнів сидить величезна сорока з людськими очима. «Віддай мені свій годинник, однаково він тобі не потрібний», — каже сорока. Чоловік знімає годинник і віддає Сороці без жодного жалю. Навіть відчуває якесь дивне полегшення, адже віднині йому більше не треба стежити за часом, бути залежним від кожної рисочки, накресленої на посрібленому круглому циферблаті. Відтепер Час сам ходитиме за Чоловіком назирці, випереджатиме його, нечутно пропливатиме повз нього прозорим привидом. Міцно затиснувши годинник у дзьобі, Сорока перелітає із пня на вкриту снігом соснову гілку. Чоловікові здається, що разом із годинником він віддав Сороці частину власного життя, тому сумно зітхає вві сні.

Жінка: Ні, я таки встану подивлюся. Мені здається, що хтось порається в Олесиних речах.

Жінка, одягнена в довгу нічну сорочку, встає, виходить у коридор і обережно відчиняє двері до сусідньої кімнати.

Там нікого немає. Жінка чомусь прикладає праву руку до серця. Тоді помічає відчинену квартиру, крізь яку до кімнати вривається потік колючого морозяного повітря. Про всяк випадок зазирає до доньчиної шкатулки: всі золоті прикраси лежать на місці. Підходить до вікна, щоб зачинити квартиру, але помічає поламану заціпку на ній.

Жінка: Нічого, завтра полагодимо.

Знадвору чути, як заводять двигун автомобіля. Жінка позіхає і повертається до своєї кімнати.

Чоловік (*спросоння*): Ну що, впіймала сороку-зłodійку?

Жінка: То був вітер. Такий сильний, що аж зірвало заціпку на квартиру.

Чоловік: Завтра полагодимо. Спи.

Жінка: Не можу спати. Думаю про Олеся. Чи їй там не холодно?

Чоловік: Олеся — вже не маленька. Дасть собі раду.

Жінка: Мені здається, вона щось нам недоговорює, коли телефонує. Ніби щось від нас приховує. Навіть точної адреси

досі не залишила. Як гадаєш, може, варто було б її провідати? Дізнатися адресу і з'їздити на вихідні? Подивитися, як вона живе, чи, бува, не бідує...

Чоловік: Якби їй було погано, то вже давно повернулася б додому. Якщо ж не повертається — значить, усе гаразд. Спи, завтра рано на роботу.

Жінка згадує свою вагітність і те, як вперше взяла на руки новонароджену донечку. Її проймає дивна зимова ностальгія. Знову встає і йде до порожньої кімнати. Сідає на доньчине ліжко і, обійнявши великого плюшевого ведмедика, починає тихенько плакати.

Коли Жінці стане холодно, вона повернеться до Чоловіка. Але він міцно спатиме й не почує її повернення. Нехай спить. Завтра рано — на роботу.

[нотатки пацієнта]

1 липня 2006 року

Сьогодні пан Приймак поставив мені діагноз: «гіперболізований наполеонізм». І це був звичайний лікарський жарт. Хоча іноді я справді впадаю у крайнощі, переоцінюючи власні можливості. Наприклад, вчора під час вечері цілком серйозно заявив своїм сусідам по столу, що п'ю лише восьмизіркові коньяки, а курю лише кубинські сигари марки *Cohiba Behike*. А потім додав, що одна така сигара коштує 375 євро. Мовляв, ось як треба жити.

Що поробиш? У кожному з нас сидить Наполеон. Просто в декому він тимчасово причаївся і лише чекає першої слушної нагоди, щоби потім показати себе у всій красі. До речі, чи десь збереглися відомості про те, які сигари курих видатний французький імператор? І чи курих взагалі? Бо я, наприклад, ніколи не цікавився такими дурницями. Звісно, можна хоч зараз спуститися до інтернет-зали, увійти в гугл і, набравши усього кілька слів, вдовольнити свою цікавість. Але лікар поки що не радить мені користуватися мережею. Каже, що інформаційне перенасичення може ще більше ускладнити мою хворобу, призвести до якоїсь чергової параної чи до чергового «гіперболізованого наполеонізму». Ага, ось я і повернувся до того, з чого почав.

Отже, мій лікар, пан Приймак, поставив мені досить дивний, з погляду медичної термінології, діагноз. Але, помітивши моє спантеличення, одразу ж поспішив мене втішити: вихід є, не все так безнадійно. Головне — думати лише про хороше, двічі на день гуляти на чистому повітрі, вчасно приймати пігулки, ходити на всі процедури, їсти все, що дають на сніданок, обід і вечерю. А ще — не лінуватися виконувати щоденні письмові вправи, тобто записувати до спеціального зошита всі свої спостереження від побаченого

або пережитого протягом дня. От я і записую. І, хтозна, може, в недалекому майбутньому з усієї цієї писанини вийде щось веселеньке.

Сьогоднішній день мало чим відрізнявся від дев'яти попередніх днів. Я прокинувся о сьомій двадцять, помахав руками і головою, двадцять разів присів і двадцять вісім — віджався від підлоги. Потім вмився і, одягнувши лікарняну уніформу, вирушив на ранкову «медитацію». Так тут називають одну з небагатьох приємних процедур. Усіх хворих заганяють до однієї великої зали, у якій кожен має свій килимок і свою чітко окреслену територію. Я від початку обрав місце в кутку. Медсестра Юлія каже, що це свідчить про мою внутрішню незахищеність. Не знаю, що вона має на увазі, але в кутку я, справді, почувуюся найкомфортніше. Коли кожен із нас нарешті займає свій килимок, Юлія вмикає музику. Це означає, що потрібно припинити всі балачки, заплющити очі, розслабити свідомість і згадувати лише найприємніші миті свого життя.

Чомусь найчастіше я пригадую один епізод зі свого дитинства: мені шість років і я вчуся їздити на двоколісному велосипеді в парку біля нашого дому. Спершу мені не вдається втримувати рівновагу, я постійно падаю і розбиваю коліна об асфальт. Але раптом мені ввижається крилатий вершник, зображений на одній старовинній картині, яка висить над бабусиним ліжком, а точніше, я уявляю, як сам стаю цим вершником, як у мене виростають крила і підіймають мене над землею разом із моїм двоколісним конем.

Зазвичай грає класика — Вівальді, Бетховен, Шуберт, рідше Моцарт, але сьогодні Юлія поставила якийсь інший диск, і я вже не міг уявляти себе крилатим вершником. Довелося пригадувати найсмачніший бабусин торт і своїх найпалкіших коханок. Взагалі тут «медитують» лише хворі чоловічої статі. Жінки ходять до іншої зали, і музику їм вмикає інша медсестра. Не знаю, з чим пов'язаний такий гендерний розподіл, але припускаю, що це свого роду «запобігання небажаним сексуальним сутичкам». Адже в цьому

плані тут всі надто вразливі. А щодо Юлії, то вона, як жінка, не рахується. Своїм зовнішнім виглядом і поведінкою Юлія нагадує цілу роту Червоної армії. Їй би працювати наглядачкою в тюрмі, а не медсестрою в божевільні. Хоча, може, так і на краще. Адже приваблива медсестричка лише відволікала б хворих від думок про якнайшвидше одужання.

До речі, якщо вже бути повністю відвертим (а пан Приймак суворо заборонив мені займатися самообманом), то я нікуди не кваплюся. Може, це й дивно, проте мене цілком влаштовує ситуація, що склалася. Та й нема мені куди поспішати. Хіба що поперед батька у пекло, як полюбляла казати моя перша теща.

Після медитації я сходив на сніданок. Випив горня чорного чаю і з'їв порцію вермішелі з вершковим маслом. Вирішив більше не дратувати своїх сусідів по столу розмовами про кубинські сигари та французькі коньяки. Вони й без того дивляться на мене якимось вороже. Ніби я відібрав у них цукор чи хліб. Чи порцію вермішелі з вершковим маслом.

Одного з моїх сусідів по столу звати Колумб. Він дуже гладкий і завжди якийсь набундючений, а ще з його вух і носа росте густе чорне волосся. Колумб переконаний, що це саме він відкрив Америку, а тому часто дозволяє собі різні неприпустимі речі. Наприклад, може не прибрати після себе брудний посуд, за що його не долюблюють працівниці їдальні. Я теж його не люблю, хоча в Біблії і написано: «Полюби ближнього свого, як самого себе». Ні, хай мені вибачить Бог, але такого ближнього я ніколи не зможу полюбити. Тим паче — як самого себе. Навіть якщо він і відкрив Америку.

Другий сусід за моїм столом зветься Му-му. Або він справді німий, або ж лише вдає, що німий. Му-му — ще зовсім юний, але має такий вигляд, ніби його щойно зняли з хреста: блідий, худючий, із глибоко запалими жовтими очима і тонкими, спотвореними від якогось незрозумілого внутрішнього болю вустами. Певно, він знає щось таке, чого не знають інші, непосвячені. Якусь важливу світову таємницю. А він посвячений. І це йому болять. Якщо Му-му теж

записує усі свої роздуми і спостереження — ой, хотів би я поцупити його зошита! Просто мені дуже цікаво, про що може думати людина, яка завжди мовчить.

Третій мій сусід по столу — плішивий чолов'яга років шістдесяти п'яти. Оскільки він вважає себе першою людиною на землі і частенько розгулює лікарняними коридорами геть голісіньким, його тут нарекли Адамом. Іноді з Адамом стаються дивні напади меланхолії і він починає плакати за собою колишнім. Але усе це швидко минає. І взагалі я радий, що всі мої сусіди по столу — відносно спокійні люди. Власне, вони не створюють мені особливих проблем і не надто дратують своєю присутністю. Хоча я все ж таки волів би, щоб їх взагалі не було.

Тут я по-справжньому оцінив самотність. Можна сказати, відчув її смак. Органічно зрісся з нею всім серцем. І не лише серцем. Щоправда, іноді дається взнаки брак друга або подруги. Людини, з якою можна потеревенити. Про все й ні про що. Якій можна довірити свої мрії, своє минуле. І, можливо, навіть своє майбутнє.

Майбутнє. Може, варто відкрити новий документ Microsoft Word і почати все з чистого екрана? Як це роблять письменники. Коли починають нову книгу. Нове життя. Лише потрібні конкретні вказівки. Приміром, видалити все старе. Або не все, а тільки оте й оте. Очистити кошик, створити папку, файл, вигадати назву, щоб гарно звучала й мала якийсь прихований сенс, була певним кодом, символом. Є й інший, значно радикальніший спосіб: викинути старий лептоп на металобрухт — це майже як спалити рукопис, який не горить — і купити новий, сучасніший. Техніка вдосконалюється з кожним днем. А люди?..

Після сніданку я випив ліки, сховавшись на традиційну бесіду з лікарем, а потім разом з іншими хворими вийшов на прогулянку до лікарняного саду. Тут дуже гарний сад. О, хто не гуляв у цім саду, втратив пів життя! Звісно, це я так гіперболізую (мушу ж якось виправдати свій діагноз). Насправді сад як сад: кілька рядів яблунь, клени, каштани, асфальтовані

доріжки, клумби з трояндами та іншими квітами, смітники, дерев'яні лавки, альтанки, ну й звісно ж — височезний мур, як і годиться для такого місця. Нічого особливого. Але коли ти не маєш вибору, це — найідеальніший варіант. І взагалі, відсутність вибору — це найкращий вибір. Бо коли немає вибору, немає і сумнівів — тієї отрути, яка роз'їдає людські душі, приносить сум'яття, неспокій, постійні самокатування.

Поки я гуляв садом, мені нагодилося ще декілька цінних думок. І я міркував про те, що обов'язково запишу їх до свого зошита, адже лікар Приймак дав мені завдання не лише описувати події, а й записувати усі свої спонтанні думки. Щоправда, одразу виникає логічне запитання: як відрізнити спонтанну, тобто справжню, автентичну, чисту думку від несправжньої, штучної, притягнутої до голови лише заради самого процесу розмірковування? Припускаю, що приблизно сорок відсотків наших думок не є автентичними. Хоча, може, і помиляюся. Може, навіть більше, ніж сорок. Адже зазвичай ми думаємо лише тоді, коли нам зручно, й лише про те, про що нам вигідно. А там, де є бодай натяк на вигоду, не може бути спонтанності. Вигода суперечить самій природі чистого думання.

Оскільки я почав із того, що мені до голови прийшло кілька цікавих думок, хочу одразу наголосити: жодна з них не є вигідною для мене. Тобто я не притягував цих думок до своєї голови лише заради того, щоб записати до зошита і похизуватися перед лікарем власною мудрістю. Але навіть якщо і так, то все ж власні міркування видаються мені досить цінними. Ось, наприклад, одне з них.

Людина може жити два, три, чотири і значно більше життів, але втримати в своїй голові не може жодного з них. Так влаштована наша пам'ять. Вряди-годи ми пригадуємо лише окремі пережиті миті, пригадуємо у переважній більшості випадків для того, щоб знову забути, витіснивши їх іншими думками та спогадами. Людська свідомість, наче комп'ютерний процесор або флешка, має обмежену пам'ять. У когось це може бути двадцять гігабайтів, у когось — лише один

кілобайт. А тому мені дивно, чому досі ніхто не спромігся винайти пристрій для вимірювання об'єму людської пам'яті. Так, як, скажімо, терези вимірюють вагу або градусник — температуру тіла, цей пристрій міг би визначати, скільки кіло-, мега- чи гігабайтів пам'яті має та чи інша людина, скільки з них вже заповнено і скільки ще можна заповнювати. Подібна інформація стала б у пригоді всім тим, хто збирається вчити іноземні мови або здобувати вищу (першу, другу, третю...) освіту, хто має у своїй бібліотеці цілу купу книжок, але не знає, чи зможе осилити їх до кінця життя. На перший погляд, усе видається дуже складним. Але, з іншого боку, якщо людство спромоглося винайти двигун, інтернет і ядерну зброю, то хіба пристрій для вимірювання пам'яті — така вже замудра штуkenція? Думаю, ні. Тоді чому ніхто його досі не створив? Може, це невигідно, ба навіть небезпечно для нашої держави? Авжеж, якщо народу стане відомо, скільки ..байтів пам'яті у представників кожної з трьох гілок влади, може спалахнути нова війна. Яка почнеться завдяки четвертій гілці. Маю на увазі журналістів. Вони завжди вважають себе найрозумнішими. Хоча, як на мене, це звичайна пиха. Кількість пам'яті в них теж доволі обмежена. Завчать кілька стандартних висловів і розкидаються ними на всі боки. Мовляв, життя покращується. Або погіршується. Дивлячись, хто платить.

Стоп. Я починаю думати про політику. А лікар суворо заборонив мені думати про дві речі: про політику і про гроші. Насправді вони дуже тісно пов'язані між собою, але ж я не можу сказати, що лікар заборонив мені думати лише про одну-єдину, бо, попри свою взаємозалежність, політика і гроші — це все ж таки дві різні речі. Або два різні поняття. Не знаю, як правильніше сказати. Та і зрештою, хіба не однаково? Тут мені не потрібні ні гроші, ні політика. Хоча, якщо замислитися, кожна людина сама може покращувати або погіршувати власне життя. Незалежно від політиків. І навіть від грошей. Адже усе, що ми маємо — результат нашого думання. Все — у нас у голові.